

Összefoglaló a koronavírussal (COVID-19) kapcsolatos jogi kérdésekről

(2020. március 19.)

Bevezetés

Az új koronavírus járvány sok bizonytalanságot és félelmet okoz, ami többek között a téves információk következménye. A bizonytalanság egy jelentős részét a joggal kapcsolatosan felmerült kérdések is okozzák, mivel jelenleg egy teljesen új és kiszámíthatatlan helyzettel állunk szemben. Ezek a kérdések a meglévő jogszabályok értelmezésétől az új kormányzati intézkedéssel kapcsolatos szabályokig terjednek. Ezért ügyvédi irodaként (felelősségünkkel élve) naprakész információkat nyújtunk ügyfeleinknek a jelenlegi jogról, ezáltal segítve a teljes és pontos információk terjesztését a válság idején.

A jelenlegi magyarországi helyzet napról napra változik, azonban döntő jelentőségű, hogy a Kormány 2020. március 11-én az Alaptörvény 53. cikke szerinti veszélyhelyzetet hirdetett meg koronavírusfertőzések egyre növekvő száma miatt. Emellett lényeges, hogy döntés született az oktatási intézményekben úgynevezett „új munkarend” bevezetéséről, valamint a felsőoktatási intézmények látogatásának tilalmáról.¹ Továbbá döntés született a rendezvények látogatásának tilalmáról és a rendkívüli ítélezési szünetről is. Bizonyos esetek kivételével üzletben tartózkodni 15.00 óra után 06.00 óráig az ott foglalkoztatottak kivételével tilos. Rendezvény és gyűlés helyszínén a résztvevők számától és a rendezvény helyszínétől függetlenül tilos tartózkodni. Létszámtól függetlenül tilos tartózkodni pl. moziban, színházakban és múzeumokban.

Sor került továbbá a Magyarországra történő beutazás korlátozására és az ellenőrzések szigorítására, meghatározott személyek, pl. egyes egészségügyi dolgozók, kormánytisztviselők, honvédelmi alkalmazottak Magyarország területét csak miniszteri engedéllyel hagyhatják el.² Bizonyos, a határt átlépő állampolgárok a Magyarországra történő belépés során egészségügyi vizsgálaton esnek át, amely eltűrésére kötelesek. A tesztelesek következményétől függően az egyes személyekkel szemben azonnali intézkedés is alkalmazható: karantén vagy hatósági házi karantén.

Végül szeretnénk rámutatni, hogy várhatóan számos új rendelet van előkészítés alatt. Részünkről fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a bírósági eljárások vonatkozásában kormányrendeletben rendkívüli ítélezési szünet került kihirdetésre. Itt szeretnénk felhívni a rendkívüli ítélezési szünet során a peres és peren kívüli ügyekben történő feladatellátásról szóló 37/2020. (III. 17.) OBHE határozatra és az azt módosító 39/2020. (III. 18.) OBHE határozatra amely több peres kérdést rendezni kíván (pl. az eljárási határidők számításának tárgyában).

Az alábbiakban azokkal a témákkal foglalkozunk, amelyek megítélésünk szerint az Önök számára relevánsnak lehetnek: munkajog, szerződéses kötelezettségek, gazdasági intézkedések. A tájékoztatás nem teljeskörű és nem minősül jogi tanácsadásnak, ezért kérjük Önöket, keressék kollégáinkat a jelen összefoglalóval kapcsolatos kérdéseik esetén.

¹ Lásd: 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet; valamint 1102/2020. (III. 14.) Korm. határozat a koronavírus miatt a köznevelési és szakképzési intézményekben új munkarend bevezetéséről

² Lásd: 41/2020. (III. 11.) Korm. rendelet 6. § (1) bekezdés

Munkavállalók - Új munkajogi szabályozás a veszélyhelyzetre tekintettel

2020. március 19-én hatályba lépett a Kormány 47/2020. (III. 18.) Korm. rendelete a koronavírus világjárvány nemzetgazdaságot érintő hatásának enyhítése érdekében szükséges azonnali intézkedésekről. Az intézkedések komolyan érintik a munkaviszonyokat. A rendelet veszélyhelyzet megszűnését követő 30. napig a következő újdonságokat vezeti be:

1. Munkaidő-beosztás korlátok nélküli módosítása: A munkáltató a közölt munkaidő-beosztást az Mt. 97. § (5) bekezdése szerinti közlési szabályoktól eltérően is módosíthatja.

Az eredeti szabály szerint a munkáltató a közölt munkaidő-beosztást, ha gazdálkodásában vagy működésében előre nem látható körülmény merül fel, a beosztás szerinti napi munkaidő kezdetét megelőzően legalább 96 órával korábban módosíthatja. Ez a szabály mostantól nem alkalmazandó. Mindez azt jelenti, hogy a munkáltatónak a munkaidő-beosztás módosítását nem kell napokkal előre közölnie a munkavállalóval, **nincs időbeli korlát**. Ez leginkább a munkaidőkeretben foglalkoztatottak helyzetére van hatással, esetükben ugyanis megteheti a munkáltató, hogy pl. az adott napra beosztott 10 órát 6 órára módosítja, mindezt anélkül, hogy az érintett 4 óra állásidőnek minősülne (azaz alaptól kellene rá fizetni). Más oldalról a munkáltató (munkaidőkeret alkalmazása esetén) azt is megteheti, hogy az eredetileg beosztott 6 órát 10 órára módosítja, anélkül, hogy az érintett 4 órára rendkívüli munkaidőre járó pótlék keletkezne (jelen esetben ugyanis nem beszélhetünk munkaidő-beosztástól eltérő munkaidőről, azaz rendkívüli munkaidőről). Hangsúlyozandó, hogy álláspontunk szerint az Mt. 6. § (3) bekezdése továbbra is alkalmazandó, azaz a munkáltató a munkavállaló érdekeit a méltányos mérlegelés alapján köteles figyelembe venni, a teljesítés módjának egyoldalú meghatározása a munkavállalónak aránytalan sérelmet nem okozhat.

Az a szabály, hogy a munkáltató a közölt munkaidő-beosztást a munkavállaló írásbeli kérésére is módosíthatja, továbbra is alkalmazandó (Mt. 97. § (5) bekezdése).

2. Távmunka, otthoni munkavégzés egyoldalú elrendelése: A munkáltató a munkavállaló számára az otthoni munkavégzést és a távmunkavégzést egyoldalúan elrendelheti.

Mindez azt jelenti, hogy abban az esetben, ha a munkavégzés helye a munkaszerződésben egy pontosan (utca, házszám) meghatározott cím, és a munkáltató azt szeretné, hogy a munkavállaló az otthonában végezze a munkáját, nem kell a feleknek megállapodniuk, a munkáltató egyoldalúan kötelezheti erre a munkavállalót. Ezt eddig is megtehetette a munkaszerződéstől eltérő foglalkoztatás szabályai szerint, azonban munkaszerződésben meghatározott munkahelytől eltérő munkahelyen történő foglalkoztatásra egyoldalúan naptári évenként 44 munkanapra volt lehetőség eddig. **Ez a limit az új szabállyal tulajdonképpen megszűnik.**

Megjegyezzük, hogy a fenti esetben továbbra is irányadó az az Mt. 51. § (1) bekezdésében írt szabály, hogy a felek eltérő megállapodása hiányában a munkavégzéshez szükséges feltételeket (pl. laptop) a munkáltató köteles biztosítani.

3. A munkavállaló egészségi állapotának ellenőrzése: A rendelet szerint a munkáltató a munkavállaló egészségi állapotának ellenőrzése érdekében a szükséges és indokolt intézkedéseket megteheti. A rendelkezés lehetőséget teremt egészségügyi ellenőrzések és intézkedések bevezetésére a munkáltató részéről. Ez a rendelkezés álláspontunk szerint kizárólag az emberi méltóság tiszteletben tartása mellett, és az adatvédelmi szabályokkal összhangban történhet. A hangsúly a szükséges és indokolt intézkedéseken van.

4. A kollektív szerződés rendelkezései: Fontos, hogy az 1-3. pontokban írt szabályoktól eltérő kollektív szerződéses rendelkezéseket a rendelet hatályának tartama alatt alkalmazni **nem lehet**.

5. Korlátlan eltérés: A munkavállaló és a munkáltató az Mt. rendelkezéseitől külön megállapodásban eltérhetnek.

Ez a rendelkezés gyakorlatilag **megszünteti azt az alapvető szabályt**, hogy a munkaszerződés - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - a Második Részben foglaltaktól, valamint munkaviszonyra vonatkozó szabálytól a munkavállaló javára eltérhet (Mt. 43. § (1) bekezdése). A felek megállapodásában mostantól az Mt. valamennyi rendelkezésétől el lehet térni a munkavállaló hátrányára is, minden csak megállapodás kérdése.

Hangsúlyozandó, hogy a rendelet szerint a fentiekkel kapcsolatos további részletszabályokat a Kormány további rendeletekben határozza meg, így elképzelhető, hogy a fenti rendelkezések még pontosításra kerülnek.

A szerződéses kötelezettségekről általában

A szerződések egyes rendelkezései közül az alábbiak lehetnek relevánsak.

A legújabb egészségügyi helyzet olyan mértéket öltött, amely sokféle módon érintette vagy érinteni fogja a szerződésekben vállalt kötelezettségeket. A szerződések különféle rendelkezéseket tartalmazhatnak hasonló helyzetekre, ilyen leggyakrabban a *vis maior* vagy a MAC/MAE (*material adverse change/material adverse effect*) rendelkezések. A COVID-19 terjedése minősülhet vis maior-nak vagy MAC-nek.

A különböző szektorok érintettsége itt is eltérő lehet, és az idő itt egy fontos tényező, például mely időpontban történt az adott rendelkezés megszegése (pl. mielőtt vagy miután az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a járványt világjárvánnyá nyilvánította).

A *vis maior* klauzulának a szerződésszegésnél, a szerződésszegés miatt bekövetkezett kárért való felelősségnél lehet jelentősége. Ugyanis, ha a károkozó körülmény a szerződésszegő fél ellenőrzési körén kívül merül fel, mentesül a felelősség alól, azaz leegyszerűsítve **a vis maior kizárja a szerződésszegést**. Vis maior eseménynek/körülménynek tekinthetők pl. a természeti katasztrófák: földrengés, tűzvész, járvány, aszály, fagykár, árvíz, szélvihar, villámcsapás stb., továbbá bizonyos politikai-társadalmi események: mint például háború, forradalom, felkelés, szabotázs, közlekedési útvonal (repülőtér) lezárása. Ide sorolhatók ezen kívül meghatározott állami intézkedések: behozatali-kiviteli tilalmak, devizakorlátozások, embargó, bojkott és hasonlók. Ebbe a körbe tartozhatnak adott esetben súlyos üzemzavarok, valamint a szerződésszerű teljesítést lehetetlenné

tevő radikális piaci változások (mint drasztikus árrobbanás, a fizetés pénznemének rendkívüli meggyengülése stb.).

A MAC/MAE másként minősülhet, mivel az már világos bizonyos szektorokban (leginkább a turizmus és a vendéglátás szektorokban), hogy Magyarország és a magyar cégek pénzügyi veszteséget fognak szenvedni és bevételek, valamint a likviditás elhúzódó csökkenésével kell szembenéznük.

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy minden szerződés **esetről esetre** (*case by case*) vizsgálendő, a fentiek alapján nincs egy minden helyzetre ráhúzható, és minden egyes szerződésre irányadó (*one size fits all*) megoldás.

Általános jogi szabályozás, mely releváns lehet a szerződéses rendelkezéseken felül:

1. A Clausula Rebus Sic Stantibus: A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) általánosságban lehetővé teszi a felek számára, hogy (bírói úton; tehát nem az ügyféllel való levelezés útján) kérjék a szerződés rendelkezéseinek megváltoztatását (azaz a szerződés módosítását), ha a szerződés megkötését követően előállott körülmény következtében a szerződés változatlan feltételek melletti teljesítése lényeges jogi érdekét sértené (Ptk. 6:192. § szakasza). Ez a *clausula rebus sic stantibus*, azaz „a dolgok jelenlegi állására vonatkozó záradék”.

A záradék alkalmazásának további feltételei vannak, például a körülmények változásának előre láthatósága, rendes üzleti kockázatok.

Jelenleg - legalábbis Magyarországon - úgy tűnik, a *clausula rebus sic stantibus* a rendkívül sújtott ágazatokban lehet indokolt. Itt merülhet fel igény elsősorban a hosszú távú szerződések tartalmával kapcsolatos tárgyalások kezdeményezése iránt, ahol az egyik vagy a másik fél gazdasági szempontból nem elégedett.

2. Lehetetlenülés: Ha a szerződés teljesítése olyan okból marad el, amelyért egyik fél sem felelős, a szerződés megszűnik, és az addig nyújtott szolgáltatás visszatérítéséről vagy ellenértékének megfizetéséről kell gondoskodni (Ptk. 6:248. § szakasza.).

Ugyan a COVID-19 önmagában nem okoz ilyen körülményeket, de a hatóságok által bevezetett intézkedések már okozhatnak (pl. határázár, rendezvények megtiltása).

A fenti koncepciót valószínűleg a következő hetekben és hónapokban használni fogják. Még nem látjuk teljességében, de a körülmények változhatnak, mivel a már bejelentett intézkedések alapján is várhatóan több nyilvános korlátozásra kell számítani.

A fentiekkel kapcsolatosan a teljesítés elmaradása (és így szerződésszegés) esetén a jogosult a saját esedékes szolgáltatása arányos részének teljesítését a kötelezett teljesítéséig vagy megfelelő biztosíték nyújtásáig visszatarthatja.

Intézkedések a COVID-19 terjedésének gazdasági következményeinek enyhítésére

A koronavírusra adott fő költségvetési válasz a tagállamok nemzeti költségvetéseiből származik. Az állami támogatásokra vonatkozó uniós szabályok lehetővé teszik a tagállamok számára, hogy gyors és hatékony intézkedéseket hozzanak a COVID-19-járvány miatt gazdasági nehézségekkel küzdő polgárok és vállalkozások, különösen a kkv-k támogatása érdekében.

2020. március 18. napján a Kormány több olyan (a fentiekén kívüli) intézkedést is bejelentett, amelyek a járvány gazdasági következményeit hivatottak enyhíteni.³ Ezek az alábbiak.

1. A fizetési moratórium: A veszélyhelyzet fennállása alatt az adósnak a hitelező által üzletszerűen nyújtott hitel- és kölcsönszerződésből, illetve pénzügyi lízingszerződésből eredő tőke-, kamat-, illetve díjfizetési kötelezettsége akként módosul, hogy az adós a szerződésből eredő tőke-, kamat-, illetve díjfizetési kötelezettsége teljesítésére fizetési haladékot kap (**fizetési moratórium**).

A fizetési moratórium 2020. december 31-éig tart, melynek időtartamát a Kormány rendeletével meghosszabbíthatja.

2. Fogyasztói hitelek kamatkorlátozása: A rendelet hatálybalépését követően kötött szerződés alapján felvett, zálogjoggal nem biztosított fogyasztói hitelek esetén a teljes hiteldíj mutató (THM) nem haladhatja meg a jegybanki alapkamat öt százalékponttal növelt mértékét.

3. Egyes bérleti szerződések felmondásának és bérleti díjának korlátozása: Egyes ágazatok tekintetében a nem lakás céljára szolgáló helyiségre vonatkozó bérleti szerződéseket 2020. június 30. napjáig nem lehet felmondással megszüntetni. A felmondási tilalmat a Kormány meghosszabbíthatja. A bérleti díj a veszélyhelyzet fennállása alatt nem emelhető, abban az esetben sem, ha azt a szerződés egyébként lehetővé teszi.

4. KATA-mentesülés: A személyszállítási szolgáltatást végző kisadózó vállalkozások tételes adója (KATA) hatálya alá tartozó adózók adófizetési kötelezettségük alól a 2020. március, április, május és június hónapokra mentesülnek.

Összhangban a nemzeti rendelkezésekkel az **Európai Bizottság** szerint a tagállamok elsősorban olyan intézkedéseket vezethetnek be, mint például a bértámogatások, illetve felfüggeszthetik a társasági adó, a hozzáadott érték adó vagy a társadalombiztosítási járulékok fizetését. Emellett a tagállamok közvetlen pénzügyi támogatást nyújthatnak a fogyasztóknak, például az érintett üzemeltetők által meg nem térített, lemondott szolgáltatások vagy jegyek miatt.

A Bizottság kiemeli, hogy az uniós támogatási szabályok lehetővé teszik a tagállamoknak, hogy segítséget (állami támogatást) nyújtsanak a likviditási hiánnyal küzdő és sürgős támogatásra szoruló vállalkozásoknak. Az EUMSZ 107. cikke (2) bekezdésének b) pontja lehetővé teszi, hogy a tagállamok ellentételezést nyújtsanak a vállalatoknak a közvetlenül a rendkívüli események okozta kárért, beleértve például a légiközlekedési és az idegenforgalmi ágazatban tett intézkedéseket.

A fentiek **gyakorlati eredménye** a Bizottság részéről, hogy a COVID-19 terjedése jelenleg indokolttá teszi az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdése b) pontjának alkalmazását (azaz a belső piaccal

³ További információ: 47/2020. (III. 18.) Korm. rendelet

összeegyeztethetőnek tekinthető valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt megvalósításának előmozdítására vagy egy tagállam gazdaságában bekövetkezett komoly zavar megszüntetésére nyújtott támogatás). **Ez lehetővé teszi, hogy a Bizottság jóváhagyja azokat a kiegészítő nemzeti támogatási intézkedéseket, amelyek az adott tagállam gazdaságában bekövetkezett komoly zavar megszüntetésére irányulnak.**

A Bizottság mérlegeli, hogy indokolt-e a 107. cikk (3) bekezdése b) pontjának Olaszországon kívüli más tagállamokra való alkalmazása. **A Bizottság részéről számíthatunk arra, hogy az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdése b) pontján alapuló különleges jogi keretet fogad el, több tagállamra kiterjedően.**

Koronavírus-reagálási beruházási kezdeményezés (CRII): A Bizottság azt javasolja, hogy a kohéziós politika keretén belül 37 milliárd eurót fordítsanak a koronavírus okozta válság elleni küzdelemre.

E célból a Bizottság arra tesz szöveges javaslatot, hogy idén ne legyen köteles a strukturális alapok el nem költött előfinanszírozásának visszatérítésére kötelezni a tagállamokat.

Ez az összeg mintegy 8 milliárd EUR-t tesz ki az uniós költségvetésben, amelyet a tagállamok az Unió egészére vonatkozó 29 milliárd eurós strukturális finanszírozás kiegészítésére használhatnak fel. Ez hatékonyan növelni fogja a 2020-as beruházások összegét, és elősegíti a 2014–2020-as kohéziós politika programja keretében még le nem kötött 28 milliárd EUR kohéziós politikai finanszírozás felhasználásának az időszak elejére ütemezését. A Bizottság 2020. március 13. napján felszólította az Európai Parlamentet és a Tanácsot, hogy mielőbb hagyják jóvá ezt a javaslatot, hogy azt két héten belül el lehessen fogadni.

Ezen túlmenően a Bizottság javasolja az Európai Unió Szolidaritási Alapja hatályának a közegészségügyi válsághelyzetekre való kiterjesztését, hogy szükség esetén ezt is mozgósítani lehessen a leginkább sújtott tagállamok érdekében. 2020-ban legfeljebb 800 millió EUR áll rendelkezésre.

További információ: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_20_459